

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	2
GEORGE H. MEADS SOSIALISERINGSTEORI.	2
Rolletaking/perspektivtaking	3
Den generaliserte andre	4
Jeg' et og meg'et	4
Speilingsteorien	5
Significant others	5
UNGDOM, IDENTITET OG LOKALSAMFUNN	6
Ungdoms lokale identitet	6
MULIGE ÅRSAKER	7
Oppvekst før og nå- hva er forskjellen?	7
Utdanning og arbeid	9
Hvorfor mer utdanning?	10
Bedre kommunikasjoner	11
Teorier på samfunnsendring	12
ER DET SOSIALE ULIKHETER I LOKAL ORIENTERING?	13
AVSLUTNING	15
LITTERATURLISTE	16

Innledning

I denne oppgaven vil jeg først gjøre rede for George Herbert Mead sin sosialiseringsteori. Jeg vil legge vekt på å få frem de grunnleggende begrepene i teorien. I andre del av oppgaven vil jeg vise hvordan vi kan forstå Meads teori i forhold til ungdom, identitet og lokalsamfunn. Problemstillingen i denne oppgaven vil være: med bakgrunn i George H. Meads sosialiseringsteori, kan vi si at ungdoms lokale identitet har endret seg og hva kan eventuelt være årsaken til det? Jeg vil først drøft det generelt, for så å knytte det opp mot forskjeller mellom ungdom med forskjellig klasses tilhørighet. Jeg vil trekke inn sentrale samfunnsvitere som Bourdieu og Ziehe og norske undersøkelser for å prøve å besvare problemstillingen.

Første del av oppgaven vil jeg bruke til å forklare grunnbegrepene i Meads sosialiseringsteori (sosial interaksjonisme).

George H. Meads sosialiseringsteori.

George Herbert Mead var en amerikansk filosof og sosialpsykolog som levde fra 1886 til 1931. Han regnes som en av grunnleggerne av den sosiologiske vitenskap. Mest kjent er Mead for sin teori¹ om den såkalte symbolske interaksjonismen. Han var opptatt av hvordan individet vokser inn i samfunnet og hvordan dets identitet blir dannet. Det er viktig å få med seg at Mead mente at selvet ikke er medfødt men at:

“Sjølvet er noko som har utvikla seg, det var ikkje opprinneleg der ved fødselen, men oppstår gjennom prosessen av sosial røynsle og aktivitet. Det inneber at det utviklar seg hos kvart individ som eit resultat av vedkommande sin relasjon til denne prosessen som ein heilskap og gjennom relasjonen til andre individ innanfor denne prosessen”. (Mead i Thuen og Vaage, 1989:87)

Mead (1938) var altså opptatt av hvordan selvet vårt (og senere identiteten vår) blir til i forhold til selve dannelsen og i forhold til andre mennesker. Selvet blir til gjennom de sosiale erfaringene vi gjør. I motsetning til Piaget-tradisjonen som så på spedbarnet som et passivt, nesten autistisk vesen uten evne til å kommunisere med omverdenen, så Mead barnet som en aktiv aktør i samspill med sine omgivelser helt fra fødselen av. Med en gang barnet er født vil

det knytte bånd og aktivt kommunisere med omgivelsene. Mead mente at selvet ikke var noe som var inni oss, men som ble utviklet i en samspillprosess med omgivelsene og derfor var selvet ikke å oppfatte som en medfødt egenskap, men som en sosial struktur (Imsen, 1995).

Menneskets selv blir da noe aktivt og dynamisk som samordner opplevelser og som regulerer vår atferd i forhold til våre sosiale omgivelser. I tillegg til at selvet blir dannet i interaksjon med andre mennesker, er selvet også med på å påvirke disse andre. Mead mente at selvet har en sosial opprinnelse og er altså ikke medfødt. Han la ikke så mye vekt på å forstå det enkelte individs handlinger, men var heller mer opptatt av å forstå den gjensidige påvirkning som skjer menneskene imellom. Menneskene lever ikke isolert, men i samspill og relasjon til hverandre, og derfor kan vi bare forstå atferd gjennom forståelse av den menneskelige samhandling (Imsen, 1991). Mennesket er spesielt gjennom sin mulighet til å kommunisere gjennom symbolbruk (språk, ansiktsuttrykk osv.) og det er dette som har gitt opphavet til begrepet symbolsk interaksjonisme som Mead bruker. Menneskets bevissthet blir til ved å overta og innta andre menneskes perspektiv gjennom rolleovertaking (Østerberg, 1994).

Rolletaking/perspektivtaking

Uttrykket refererer til det “å ta andres rolle” eller “å leve seg inn i andres perspektiv”. Evnen til å gjøre dette er i følge Bø (1995) sosialiseringens “være eller ikke være”. Men Mead var ikke fornøyd med uttrykket “taking the role of the other” og mente at perspektivtaking var et bedre dekkende begrep. Den enkleste formen perspektivtaking er når vi som små imiterer andres roller gjennom lek, som for eksempel når Ole og Per leker politi og røver. Når vi blir eldre blir rolleovertakingen mer avansert og vi blir i stand til å innta mange menneskers roller på en gang. Et eksempel på dette kan være et fotballag der en må ta de andre medspillernes perspektiv for å få spillet til å fungere. En må også prøve å forutsi hvilke trekk motspillerne kommer til å foreta seg, slik at en kan hindre at de scorer mål. En må altså sette seg selv i deres posisjon og prøve å forutsi hvilke trekk de kommer til å gjøre eller sagt på en annen måte, en må lese spillet. Dette er en unik egenskap ved mennesket. Vellykket perspektivtaking er en betingelse for god kommunikasjon. Dette gjelder også mitt eksempel med fotballspillerne. Dersom perspektivtakingen er dårlig, vil spillet fungere

---

¹ Mead sammenfattet aldri sin teori. Det er hans studenter som har skrevet ned og samlet hans teori etter hans død, basert på notater fra hans forelesninger.

dårlig. Mead betegner en slik gruppe organisert spill og dets medlemmer for den *generaliserte andre*.

Den generaliserte andre

Den generaliserte andre refererer til de holdninger, vurderinger, normer og forventninger som individet møter i de gruppene det tilhører, og som f.eks. er med på å legge rammene for fotballspillet. Individet danner seg et bilde av sin gruppe og dette bildet har stor betydning for individets identitetsutvikling. Barnet må hele tiden forholde seg til den generalisert annen, og skaper på den måten en bevissthet om seg selv. I fotballaget blir derfor de reglene som ligger implisitt i spillet mellom spillerne lik den generaliserte andre. I Norge utgjør lover, regler, normer og verdier formelle generaliserte andre, mens skikk og bruk utgjør den uformelle delen.

Jeg' et og meg'et

Selv-dannelsen er sentral hos Mead. Vårt sinn og selv blir til i det menneskelige møte i hverdagen. Dannelsen skjer i en prosess hvor mennesker handler og oppfatter seg selv gjennom andres reaksjoner eller oppfatninger av handlinger (Mead, 1938). Mead delte selvet inn i to faser: "I" (eller jeg'et) og "Me" (eller meg'et). Jeg'et kan sees på som det subjektive ved selvet og er ubevisst. Det er jeg'et som står for initiativet, mulighetene og er den handlende delen av selvet. Jeg'et er individets reaksjoner på holdningene til andre, og kan, i følge Mead, sees på som kjerneidentitet. Meg'et derimot kan sees på som det objektive ved selvet og er bevisst. Denne fasen innebærer at vi beskriver og vurderer oss selv, men også hvordan andre gjør det (Imsen, 1995). Begrepet kan også sees på som en slags fornuft som rettleider oss til å gjøre det riktige. Mead la sterkt vekt på at selvet var refleksivt. Med det menes at det skjer en stadig veksling mellom jeg'et og meg'et. Gunn Imsen (1995:114) skriver:

"(...) Personen vil vanligvis handle i samsvar med sitt eget selvbilde. Jeg gjør det som "passer for meg". En elev vil neppe gi seg i kast med lang og vanskelig utdanning med mindre hun har en viss oppfatning av at evnene strekker til. Det objektive "meg" danner et filter for jeg'ets aktivitet".

Og det er denne vekslingen som fører til at vi sosialiseres. Selvet blir dannet gjennom den interaksjon en har med andre mennesker og den selvrefleksjon en har over egne handlinger. Interaksjonen innebærer at man er sammen med andre mennesker og kan se hvordan de handler, pluss at en får en følelse av å tilhøre noe, mens selvrefleksjonen innebærer at man ser seg selv utenfra og dersom en er sammen med noen som en respekterer, tar inn deres reaksjoner på hvordan og hvem en er. Dette danner grunnlaget for det som Mead kalte "*Speilingsteorien*"

Speilingsteorien

Speilingsteorien går ut på at individet er omgitt av et nettverk der nettverkspersonene avgir signaler eller forventninger. Når individet liker disse personene, vil det oppstå et behov for å tilfredsstille disse forventningene. Dette fører til en handling/atferd hos barnet. Når den atferden individet gjør er i samsvar med forventningene, fører det til at individet får positive sanksjoner fra omgivelsene og dette er igjen med på å bekrefte individet selv. Dette blir et speil for individet som vil fremme selvet. I lengden er forventningene (hos omgivelsene), handlingene (hos individet) og sanksjonene (fra omgivelsene) med på å skape selvet. Disse omgivelsene vil som oftest være personer som betyr mye for en. Mead kaller disse personer for "*the significant others*"².

Significant others

Dette er et sentralt begrep når det gjelder forståelsen av barns sosialisering. Begrepet kan oversettes til "de betydningsfulle andre", "de viktige personene i ens liv", "primærrelasjonene", "førstelinjekontaktene" og liknende begreper (Bø, 1995), og refererer til personer som har mer betydning for barns utvikling enn andre. Foreldre, søsken, venner og slekt kan være eksempler på slike personer. De har en sentral plass i dannelsen av selvet og selvrefleksjonen. (Mead, 1938). Den generaliserte annen eller samfunnets holdninger, verdier, blir i hverdagen utøvd av de signifikante andre. Den daglige samhandlingen med disse menneskene er viktige for barnet. Hvordan disse forholder seg til barnet har mye å si for hvordan barnet kommer til å bli som ungdom/voksen. Vi har alle hørt om barn som enten har blitt overbeskyttet av omgivelsene eller etterlatt til seg selv. Vi vil ofte benevne dette som oppdragelsefeil.

---

² Begrepet stammer fra H. S. Sullivan

George H. Meads sosialiseringsteori er en måte å først menneskets dannelsen av selvet og dets identitet. Det finnes også andre teorier på hvordan individet vokser inn i samfunnet, Men jeg vil i denne oppgaven benytte meg av Meads forståelse og begreper. Sentrale begreper i besvarelsen av problemstillingen vil være begrepene “sosial speiling” og “significant others”.

Ungdom, identitet og lokalsamfunn

I denne delen vil jeg stille spørsmålet om i hvilken grad ungdoms lokale identitet har endret seg og hva som kan være årsaken til det. Jeg vil først forklare hva jeg forstår med identitet og lokalidentitet. Deretter vil jeg vise til endringer i barn og unges oppvekst, for så til slutt å vise til mulige årsaker til dette ved å vise til ulike teorier

Ungdoms lokale identitet

Utsagn som “mennesket er født sosialt”, “mennesket blir til menneske blant mennesker” og “vi er våre sosiale relasjoner” er alle utsagn som er med på å beskrive mennesket tilknytning til andre mennesker. Det er gjennom sosialiseringen at vi vokser inn i samfunnet. Som vist i del 1. er sosialiseringen sentral i dannelsen våres identitet og i dannelsen av selvet. Hva er så identitet?

Å ha Identitet innebærer å kjenne seg selv og hva en står for. Hvem er jeg og hva står jeg for? Mennesket blir til i forhold til sine omgivelser. Omgivelsene omfatter både menneskene rundt oss og det rommet hvor samhandlingen foregår. Ens identitet blir bekreftet gjennom spørsmål som f.eks.; hvem er jeg og hva står jeg for i forhold til de andre? Lokal identitet blir derfor et subjektivt mål på ens følelse av å vite hvem en er i forhold til andre mennesker og det miljøet en vokser opp i. Jeg vil sette likhetstegn mellom lokal identitet og lokal tilknytning. Lokal tilknytning blir av Kåre Heggen (1993) definert som det at ungdom ser mulige lokale eller regionale “endestopp” for den kvalifiseringsprosessen de er inne i. Om en har sterk eller svak lokalidentitet eller lokal tilknytning, kommer an på om ens nettverk har vært med på bekrefte ens tilhørighet overfor lokalsamfunnet. En aktiv bruk av lokalsamfunnet vil følgelig skape en sterk lokal identitet, og motsatt svak. Det at en som barn ikke får bli kjent med ens lokalsamfunn, men stadig pendle rundt, vil han noe å si for den enkeltes identitet. Hva betyr lokalsamfunnet for meg. Et barn som pendler mellom mange forskjellige arenaer utenfor lokalsamfunnet og hele tiden møter mange voksne som har forskjellig syn på lokalsamfunnet,

vil gjerne ha vanskeligere for å danne seg en sterk lokal identitet i forhold til et barn som har vokst opp og lært den lokale kulturen å kjenne og som har personer rundt seg som proklamerer lokalsamfunnets verdier og holdninger. Heggen (1993:84) skriver:

”Om dei nære personane i oppveksten først og fremst kjem frå lokalmiljøet og gir uttrykk for lokal kultur i form av verdiar, haldningar og identitetar, blir dette gjerne også perspektivet og identiteten til dei som veks opp” (Heggen, Myklebust og Øia, 1993:84)

Heggen viser her til en overføring av verdier og holdninger, der ens nærmeste betyr mye. De signifikante andres holdninger til nærmiljøet har mye å si for barn og unges forhold til det. Heggen, Myklebust og Øia (1993) hevder at våres deltakelse og posisjon på de ulike arenaene vi ferdes på har mye å si for våres identitetsdannelse og at det påvirker viktige valg i forhold til etablering.

Det viser seg imidlertid at ungdom i dagens samfunn har en løsere tilknytning til lokalsamfunnet enn før (Heggen, 1993). Jeg vil i det følgende drøfte hva som kan være årsakene til det.

Mulige Årsaker

Hva kan så være årsakene til at ungdoms lokale identitet har blitt endret? Jeg vil i det følgende vise til en del mulige årsaker til at ungdom i dagens samfunn ser ut å ha fått en løsere tilknytning til sitt lokalsamfunn. Jeg vil se på endringer i oppvekstvilkår og derav endringer i relasjoner, utdanning og arbeid, bedret kommunikasjon og to teorier på endringer i samfunnsstrukturen.

Oppvekst før og nå- hva er forskjellen?

I første del av oppgaven viste jeg hvilken betydning nettverket rundt oss har for vår dannelse av selvet og identiteten. Det som kanskje har endret seg i dagens samfunn er hvem de signifikante eller betydningsfulle andre som har mest å si. Før var foreldre, venner og slekt sentrale aktører, mens vi dagens samfunn kanskje har fått en dreining mot at ens venner har mer å si. I tillegg har vi fått en ny sfære, nemlig massemedia. Dagens ungdom blir hverdag utsatt fra store mengder holdninger og verdier fra Tv, video, radio, aviser, og internett. Massemedia/reklame har nettopp til oppgave å friste og å påvirke de unge

Som tidligere nevnt er de signifikante andre dem rundt oss som betyr mye for oss i hverdagen. Det tenkes her særlig på foreldre/familie, venner, slekt og lærere. Men har det skjedd en endring i sammensetningen av nettverket? Jeg skal i det følgende vise til noen endringer som har virket inn på barn og ungdoms oppvekstvilkår. Hverdagen betoner seg helt annerledes for dagens barn og unge, enn for dem som er foreldre til dagens unge. Endringene har funnet sted på mange områder.

For det første har familiesituasjonen endret seg. Den største forandringen her er at kvinnene har kommet ut i arbeidslivet. Dette førte til at det ble behov for institusjoner som kunne passe på og være med på å sosialisere barna, når begge foreldrene er i arbeid. Frønes (1994) og Hauglund (1988) stiller spørsmålet om vi har fått en organisert barndom. Norge er et av de land i verden med den høyeste grad av organisering blant barn og unge. Barn og ung møter i hverdagen stadig flere lærere, ledere og spesialister som skal lede deres aktiviteter. Denne endringen av barn og unges oppvekstmiljø har noe å si for deres identitetsdannelse. Det stadig økende antall av forpliktelser og personer en må forholde seg til, kan føre til at en får en identitetskrise. En må stoppe opp og stille spørsmålet: "hvem er jeg"? Barn og unges hverdag er i dag lagt mer og mer opp etter de voksnes behov, og ikke barnas. Hvem er det barna skal lytte til og hvem har rett? Dagens samfunn stiller store krav til barnet, som må selv finne ut av mange spørsmål, som før ble besvart av andre eller som ikke trengtes å stilles.

Hvem skal barn og unge i dagens samfunn lære fra? Med så mange aktører hvem skal en da speile seg i. Foreldre, lærere, ledere, venner og andre voksne vil hele tiden uttrykke motstridende holdninger og forventninger. Hvilken atferd skal barnet/ungdommen gjøre? Hvem sine forventninger skal en tilfredsstillere. Dette blir et dilemma for den unge. Anton Hoem (i Heggen, 1993) viser til studier som viser at institusjonene som barn og unge møter i lokalmiljøet kan skape motsetninger for individet i forholdt til den lokale kulturen. Men det er også en annen faktor som kan ha innvirkning på barn og unges identitetsdannelse. Vi har fått et samfunn der hverdagen er mer og mer oppsplittet og der de unge treffer stadig flere spesialister og institusjoner. Dette har ført til at barn og unge får mindre tid til foreldre og det nære nettverket rundt dem. Inge Bø (1985) hevder at vi i dagens samfunn ser at stadig flere funksjoner blir flyttet ut av familien og lokalmiljøet. Familielivet privatiseres, opplæring og omsorg profesjonaliseres og folk blir isolerte. Møtestedene i lokalsamfunnet blir færre og lokalmiljøet blir sosialt sterilt. Vi får rett og slett en funksjonstapping av lokalsamfunnet. Bø mener at dette er trist fordi det å ha et variert sosialt nettverk innebærer trygghet, identitet,

kontroll og internalisering av verdier. Alle er forhold som er viktige for sosialisering og sunn personvekst

For det andre har det skjedd en endring i hvem som er ens venner i dag i forhold til før, noe som kan sees på som et resultat av den organiserte oppvekst. Før traff en et mylder av jevnaldrende, yngre og eldre barn hjemme i gaten. I dag er det slik at det er lite liv mellom husene og barna treffer sine venner blant jevnaldrende- vi får en ensartet jevnaldringssosialisering. I dag møter mange barn sine venner gjennom skolen. Disse er ofte barn som også kommer fra samme stedet som barna. Dette er en konsekvens av at dagens barn og unge ikke har den samme friheten til å leke som før. I dag er det for farlig å leke mange steder og "den norske lekeplassen" står ofte tom (Hauglund, 1988). Barna finnes spredt på andre arenaer utenfor nærmiljøet. Dette er selvfølgelig ikke en generaliserende fremstilling, fordi det finnes fremdeles mange barn som vokser opp i et trygt og aktivt nærmiljø. Men vi kan selv tenke oss hvor vanskelig det måtte være å forholde seg til et lokalmiljø som en ser lite til. Lille Lise og Per bruker det meste av dagen til å "surfe" mellom mange arenaer. Hvordan blir det da å få seg venner når dagen er så oppstykket og en hele tiden treffer ulike barn og voksne gjennom hele dagen? Inge Bø (1993) legger stor vekt på det å ha et variert nettverk rundt seg, der de unge lærer av de eldre. Før var gatene fulle av barn og ungdom som lekte side ved side. Men nå finner vi ofte gatene eller lekeplassene tomme. I mange tilfeller er de tidligere lekeområdene tatt vekk, blitt lagd vei over osv. Det er farlig for barn og ferdes i nærmiljøet. I mange av aktivitetene er barn og ungdom delt inn etter alder, noe som fører til at det varierte nettverket svekkes. I stedet får vi et nettverk som er preget av jevnaldringssosialisering og liten kontakt mellom de ulike aldersgrupper. Når en blir eldre blir det lett slik at man tar den samme utdannelsen som sine venner, nettopp fordi en har truffet sine venner gjennom utdanningssystemet. Før var det kanskje lettere å ta annen utdanning enn sine venner, fordi en viste at vennene var hjemme i nærmiljøet. Vi kan ut fra dette si at dette er en faktor som har påvirket de unges identitetsfølelse overfor nærmiljøet og lokalsamfunnet.

Utdanning og arbeid

For ikke så mange ti år siden kunne en velge hva en ville gjøre etter grunnskolen (den gang folkeskolen). Videre utdanning var bare en av flere muligheter. Mange begynte rett i arbeid eller i lære. Vi har alle hørt om alle guttene som dro til sjøs. Kjønnsmønsteret førte

til at jentene innstilte seg på ekteskap og rollen som hjemmeværende. Men i dagens samfunn er bildet helt forandret. Det er nesten umulig å komme i jobb rett etter grunnskolen. I dag har alle rett til 12 års utdanning, og det kreves nesten at en har såpass med utdanning. Dette sees likevel bare på som en grunnutdanning. Frønes (1994) sammenligner utdanningspresset med et maraton. Om en ikke klarer å holde følge med de raskeste, bør en i såfall holde kontakten med hovedfeltet. dersom en ikke klarer å holde tritt med "utdanningsmaratonet" er det stor sjans for at man blir en taper for systemet. Dagens utdanningssystem kan også sees på som en selvforsterkende prosess. Dagens utdanning er lite verdt i morgen osv. Vi har fått en så kraftig ekspansjon av forventninger og krav at det skal godt gjøres å holde tritt med de. I dag er det altså ikke snakk om en skal ta utdanning men hvor mye og hvilken utdanning. Utdannelsessystemet blir i dag et sted som de unge oppholder seg fordi det ikke er plass til dem i arbeidslivet- de blir ventere (Heggen i Øia, 1996)

Hvorfor mer utdanning?

Hva er så årsaken til at de unge trenger mer og mer utdanning? Det er flere faktorer som spiller inn og jeg kommer bare til å nevne dem kort. For det første har vi fått en teknologisk utvikling, der maskiner og arbeidsdeling sentralt, som setter høyere krav til kompetanse og spesialisering. Thomas Ziehe (1983) kaller denne utviklingen for teknokratisering. For det andre har kvinnene kommet ut i arbeid, og dette har ført med seg at arbeidsmarkedet har blitt trangere. For det tredje har det vært en generell nedgang i etterspørselen etter arbeidskraft. Dette kan sees i sammenheng med all den nye teknologien som gjør at det kreves færre personer til å utføre samme arbeid som før og fordi kullene som kom etter krigen så store at det i dag er liten plass til de unge i arbeidsmarkedet. Frønes (1994:94) skriver:

“Den sterke utdanningsveksten på slutten av åttitallet og begynnelsen av nittitallet skyldes i noen grad et svekket arbeidsmarked. Men dette er bare en del av historien, utdanningssystemets forvandling til et langmaraton hvor alle må delta, er forankret i utviklingen av det postindustrielle samfunn, slik vi til nå har utformet dette”.

Et godt eksempel som viser hvilke konsekvenser mangelen på arbeid har, er den stadige uttynningen av småsamfunnene i Finnmark. Ungdommen der flyttet fordi det ikke var

arbeid til dem og fordi de lokale rammene var for trange. De ville ut å få seg utdanning og komme seg i arbeid, samtidig som de ville ut å se verden. Dette viser hvilke konsekvenser mangel på arbeid og trange lokale rammer kan ha.

En annen måte å forklare utdanningsekspløsjonen på er å anvende Bourdieus kapitalteori. Bourdieu (Broady 1990; Broady og Palme, 1989) hevder at den dominerende klassen hele tiden vil definere hvilken utdanning og hvilke eksamener som er verdifulle å ha og vil på denne måten hele tiden distansere seg fra de øvrige klasser. Dette fører til at de sosiale ulikhetene reproduseres og vedlikeholdes. Dermed vil hele tiden nivået for utdanning øke. Utdannelser som var verdifulle for ti år siden har liten eller ingen verdi i dag.

Den stadige orienteringen mot mer utdanning fører at ungdom i sterkere grad enn før må orientere seg ut av lokalsamfunnet. Heggen (1993) viser nettopp til at en sterkere orientering mot utdanning fører til en løsere tilknytning til ens hjemsted. Dersom dette er tilfelle kan vi, på bakgrunn av utdanningsekspløsjonen, si at det er en generell tendens at ungdom har fått en løsere tilknytning til sitt lokalmiljø. Erik Fossåskaret (i Heggen, Myklebust og Øia, 1993) mener at den lokale identiteten har fått mindre å si, mens bl.a. utdanning og yrke har fått mer å si for ungdoms fremtidsorientering.

Bedre kommunikasjoner

Bedre kommunikasjoner har ført til at de unge søker oftere ut av lokalsamfunnet. Heggen (1993) mener at dette kan være et uttrykk for at det finnes en felles ungdomskultur som de unge deltar i. Ens geografiske rammer griper om seg et mye større område i dag enn tidligere. Heggen (1993:90) sier: "ungdoms kvardag får i større grad eit likt innhald uavhengig av om dei bur i utkanten eller i sentrum. Dette er forståeleg ut frå det faktum at formell utdanning er den dominerande aktiviteten for snart alle under 20 år". Han mener videre at årsaken til at ungdom er mer mobile og utadrettet i forhold til lokalsamfunnet, er fordi det ikke er etterspørsel etter de unge der. Vi har i dag mange medier som ikke fantes for bare 10 år siden. I dag kan norsk ungdom snakke med andre ungdommer over hele verden via internett. Disse impulsene utenfra, i tillegg til bedre forbindelser med andre deler av landet, kan være en medvirkende årsak til at ungdom i dagens samfunn er mindre knyttet til lokale preferanser.

Teorier på samfunnsendring

Det finnes en rekke forklaringer på hvordan samfunnet har endret seg. Jeg vil her nevne to teorier. Den første, representert ved Tönnies, beskriver samværs- og relasjonsmønstret i to typer samfunn; det integrerte og det desintegrerte, mens den andre teorien, som er fremsatt av Ziehe, kulturelle fristilling i det moderne samfunnet.

Ferdinand Tönnies lanserte i 1887 begrepsparet *Gemeinschaft* og *Gesellschaft*. Begrepene har blitt sentrale i forskningen av samværs- og relasjonsformer i ulike samfunn. *Gemeinschaft* kan oversettes til det integrerte samfunn, og kan litt folkelig oversettes til "bygda". *Gesellschaft* kan oversettes med det desintegrerte samfunn, og kan tilsvarende oversettes med "byen". Relasjonene i *Gemeinschaft*samfunnet kjennetegnes ved å være personlige og mangesidige/mangefibret, mellom "hele" personer. Primærrelasjonene er mange og samfunnet er preget av følelsesmessig engasjement. Relasjonene i *Gesellschaft*samfunnet kjennetegnes ved å være mer upersonlige og fåsidige/ enfibrete. Man har her få primærrelasjoner og desto flere sekundærrelasjoner og personene opptrer overfor hverandre med bare en del av seg selv.

Tönnies brukte disse to i forklarelse av to typer samfunn, byen og bygden, og relasjonssystemet i dem. Verken *Gemeinschaft*- eller *Gesellschaft*samfunne eksisterer i dagens samfunn men må sees på som to ytterpunkter på en skala. Mange vil hevde at vi i dag nærmer oss mer og mer *Gesellschaft*samfunnet. Dermed så blir den enkeltes venner en form for frisone eller i form av *Gemeinschaft*. Tönnies la vekt på at begrepene ikke var betegnelse på det bra og det dårlige samfunn, men at de skulle brukes til å kategorisere samfunnstyper. En har større frihet i *Gesellschaft*samfunnet, men samtidig er sjansen for å gå under større (Schiefløe, 1990). Samtidig kan *Gemeinschaft*samfunnet virke trygt og godt, men samtidig kan individet føle seg overvåket. Dette kan knyttes opp mot Ziehes kulturelle fristilling.

Thomas Ziehe er en tysk sosiolog som nok er mest kjent for sitt begrep "kulturell frisetelse" Med kulturell frisetelse mener Ziehe (1983³, 1989) at en i det moderne samfunn har fått en økt mulighetshorisont. Man har i dagens samfunn et mye større spekter av muligheter. Thomas Ziehe hevder at en i dagens samfunn har ført til at folks refleksivitet er blitt større, vi har letter for å formes/ omformes og vi har fått en økende grad av individualisering. Dette har ført til at vi har fått en endret/ny mulighetshorisont. Ziehe hevder at dette er et produkt av det moderne. Ziehe mener også at vi i dagens moderne samfunn har fått en økt grad av narsissisme, dvs. selvdyrkelse. Dette er et resultat av at den enkelte blir

---

³ boken er skrevet av Thomas Ziehe og Herbert Stubenrauch

forlatt og må gjøre valg. Ziehe mener at dette er ikke bare et negativt begrep, men at det uttrykker en positiv egenskap ved det moderne mennesket. Den økte refleksiviteten, individualiseringen og narsissismen er med på å påvirke selvet. Han mener også at moderniseringen har ført til innvirkning på individets identitetsutvikling. Hvordan blir ungdom formet i dag? Hvordan former de seg selv? Individet er i dagens samfunn utsatt for en stadig økende ambivalens, fordi en på den ene siden har fått en kulturell frisettelse, men på den andre siden fører de økte mulighetene til at individet er redd for å ta feil valg. Ziehe hevder at mennesket må klare denne ambivalensen for å overleve moderniteten. Det er viktig å få med seg at Ziehe mente at den kulturelle frisettelsen fører til en utvidelse av hva en kan forvente, lengte og drømme om, selv om det nødvendigvis ikke lar seg realisere. Den kulturelle frisettelsen har ført til at ungdom har blitt mer frisatt i forhold til lokale tradisjoner, og blir dermed i større grad mottakelige for nye tradisjoner (Heggen, 1989).

Ziehe (1983) mener at en kulturell tendens i dagens samfunn er evnen til å se seg selv "utenfra". Med det menes at en har en slags selvbevissthet som gjør at en er i stand til å vurdere sine egne handlinger utenfra. Til dette får vi hjelp av det som Ziehe kaller sekundære erfaringer, dvs. erfaringer vi får gjennom kurs og ved å lese oss til det. Før i tiden lærte man ved å gjøre, mens en i dagens samfunn mer og mer lærer ved å lese. Vi får dermed en avstand til tingene. Før var samfunnet preget av mer primære eller egne erfaringer. Dette kan vi si er en tendens i det moderne samfunnet.

Vi kan ut fra dette si at den kulturelle fristillingen, og alt det den fører med seg, har ført til at vi i økende grad nærmer oss et Gesellschaftsamfunn, slik Tönnies nevner det. Dette kan være en forklaringsmodell for hvorfor ungdom i dagens samfunn i større grad enn før er orientert ut av lokalsamfunnet.

Er det sosiale ulikheter i lokal orientering?

Det finnes flere teorier om hva som er årsaken til de sosiale ulikhetene/ forskjellene i samfunnet. En forklaring kan være at belønninger og kostnader ved å ta høyere utdanning er ulik etter sosial posisjon. For ungdom med lavstatusbakgrunn vil kostnadene ofte være store, både økonomisk (mindre støtte fra foreldrene) og sosialt (få av vennene vil velge samme utdanningsvei). Derfor vil universiteter og andre sentraliserte utdanningsinstitusjoner være urealistiske og uinteressante for denne gruppen. Derimot er høgskolene et desentralisert utdanningstilbud, og en slipper derfor å flytte så langt og kan dermed beholde kontakten med

venner og gammelt miljø. Dette fører igjen til at ungdom fra middelklassen er mer mobile og orienterer seg mer ut av lokalsamfunnet (jf. neste avsnitt).

Pierre Bourdieu er en fransk sosiolog som er mest kjent for sine kapitalbegrep og er opptatt av hvordan de sosiale ulikhetene blir reproduisert. Bourdieu (Broady, 1990; Broady og Palme, 1989) var i motsetning til mange andre samfunnsvitere opptatt av hvordan den dominerende gruppen opprettholdt og produserte avstanden til de andre gruppene i samfunnet. Dette kan være noe av forklaringen til at vi i dagens samfunn opplever at en må ha mer og mer utdanning for å "overleve" i kampen om arbeidsplassene. Bourdieu mente at vi finner vår plass i samfunnet gjennom våres foreldres kapitalbeholdninger. Bourdieu mente at det hele tiden ville være forskjeller mellom de ulike klassene, fordi den dominerende klassen (les: øvre) hele tiden vil distansere seg fra de andre, ved å definere hva som sees på som verdifullt å ha av kapital. Dette er en forklaringsmodell som forklarer de sosiale ulikhetene.

Erik Hauglund (1988) hevder at Ziehes kulturelle frisetelse fører til økte sosiale ulikheter. Det at alle må velge, betyr ikke at mulighetene er lik for alle. Tvert imot vil de nye krav kunne utdype og forsterke den sosiale ulikheten i samfunnet. Men Ziehe (1983, 1989) mener, i motsetning til Bourdieu, at sosial bakgrunn har liten betydning for ungdoms fremtidsmuligheter.

Kåre Heggen (1989) skriver at utdanningsekspløsjonen har ført til at ungdoms sosiale nettverk har blitt endret, men at ulik sosial bakgrunn og ulike utdanningsvalg mellom arbeiderklasseungdom og middelklasseungdom hindrer dannelsen av felles kulturelle koder. Edvardsen (i Heggen, 1993) skriver om hvordan individets deltagelse i lokalsamfunnet gir grunnlag for identitetsutvikling av betydning for ens fremtidsorientering.

Gunnar Jørgensens (1994) undersøkelse i en bygd på Vestlandet viste det var store forskjeller mellom ungdom i lokalmiljøet. Han benevner de to hovedgruppene av ungdom for "slaur" og "geni". Jørgensen hevder at skolen er med på å danne de kulturelle og sosiale ulikhetene som finnes i Bygdeby. "Slaurene" representerer de som er skoleleie, mens "geniene" er dem som er flinke. Denne inndelingen foregår etter barneskolen. Det er også andre interessante trekk ved Jørgensens undersøkelse. "geniene" som kom fra den nyinnflyttede middelklassen var mer orienterte ut av bygden, enn "slaurene" som kom fra den opprinnelige arbeiderklassen i bygden. I bygdeby er det "slaurene som okkuperer det offentlige rommet, mens "geniene" er hjemme å lese og har venner på besøk. "geniene" har et større ønske om å komme seg ut av lokalsamfunnet, fordi lokalsamfunnets rammer er for trange. "geniene" føler seg ufrie, fordi de ikke kan gå som de selv vil uten at dette blir

kommentert. Byen eller større tettsteder vil derimot kunne virke tiltrekkende for disse ungdommene, fordi byen fører til større anonymitet og man blir bare en i mengden. Jørgensen snakker også om at der skjer en sosiokulturell reproduksjon av ulikhetene. Først og fremst i forhold til sine foreldre, men også gjennom ens venner innenfor miljøet. Ut fra dette kan vi si at de signifikante andre er med på å reprodusere de sosiale og kulturelle ulikhetene ved at individet speiler seg i sine omgivelser. Rekruttene i “systemet” tar over adferdsmønsteret til de eldre. Det at vi nærmest kan kategorisere “slaur” og “geni” i forhold til klassebakgrunn er noe som taler for at Bordieus kapitalteori holder mål.

Frøydis Eidheim (1993) prøvde i sin rapport om Brummundal å få frem hva som var de bakenforliggende faktorene opptøyene i bygden i forbindelse med Arne Myrdals utendørsmøte. Eidheim viser til forskjeller mellom den “gamle” arbeiderbefolkningen og innflytterne med relativt høyere utdanning enn dem som bodde i Brummunddal. På lik linje som ungdommene i Jørgensens undersøkelse, lot også ungdommene i Brummundal seg kategorisere- her betegnet ved begrepene “sossier” og “bøger”. Eidheim viser til forskjeller i mobilitet og orientering utenfor lokalsamfunnet mellom de to gruppene. Eidheim skriver:

“Det å være innflytter et sted innebærer at man har flere av ens primære relasjoner som familie-, slekts- og vennsrelasjoner, til mennesker utenfor lokalsamfunnet. Det er klart at dette også innebærer at i tillegg til det livet man lever lokalt, så har man også en grunnleggende og betydningsfull orientering mot andre steder i Norge.” (1993:46)

Dette viser på lik linje som Jørgensens undersøkelse at ungdom som kommer fra høyere sosiale lag har en større orientering ut av lokalsamfunnet enn ungdom med arbeiderklasse-bakgrunn.

Avslutning

Jeg har i denne oppgaven prøvd å vise noen årsaker til at ungdom lokale identitet har endret seg de siste tiårene. Dette er det mange årsaker til, bl.a. endret familiesituasjon som har ført til endringer i barns oppvekst, som igjen har ført til endringer i nettverk. Moderniseringen av samfunnet har ført til at utdanning er viktigere enn før, noe som også påvirker ungdoms tilknytning til lokalsamfunnet. Thomas Ziehe hevder at vi i dagens samfunn har fått kulturell fristilling og at dette kanskje er årsaken til at ungdom er mer orientert ut av lokalsamfunnet

enn før. Andre hevder at det er bedret kommunikasjon som har ført til en endring i lokal tilknytning. Jeg vil ikke i denne oppgaven si at den ene forklaringen er mer rett en de andre. Men konstatere at det er fler syn i saken. Trolig vil det være en kombinasjon av de ulike synene som vil være svaret på hvorfor ungdom i dag har en tendens til å være løsere tilknyttet lokalsamfunnet.

Jeg har også vist at det er sosiale forskjeller når det gjelder lokal tilknytning, gjennom Jørgensens og Eidheims undersøkelser.

Litteraturliste

Bjørnson, Ove: Sosial bakgrunn- utdanning- og yrkesvalg. I Øia, Tormod (1996) s. 215- 226.

(se denne ref.)

Broady, Donald: Sosiologi og epistemologi: Om Pierre Bourdieus forfatterskap. HLS Forlag, 1990

Broady, Donald og Palme, Mikael: Pierre Bourdieus utdanningsociologi. I Thuen, Harald og Vaage, Sveinung (red.): Oppdragelse til det moderne. Universitetsforlaget, 1989

Bø, Inge: Folks sosiale landskaper. TANO, Oslo 1993

Bø, Inge: Barnet og de andre. TANO, Oslo 1995

Bø, Inge: Si meg hvem du omgås... . I Bø, Ingerid (red.): Barn i miljø. Cappelens Forlag a.s, Lillehammer 1985

Eidheim, Frøydis: Hva har skjedd i Brumunddal? NIBR Rapport 1993:20

Frønes, Ivar: Den norske Barndommen. Cappelen Akademiske Forlag, Gjøvik 1994

Hauglund, Erik: En organisert oppvekst? Universitetsforlaget, Oslo 1988

Heggen, Kåre: Kvalifisering og lokal kontekst. I Heggen, K og Myklebust, J.O. og Øia, T. (red.): Ungdom i lokalmiljø. Samlaget, 1993

Heggen, Kåre og Myklebust, Jan Olav og Øia, Tormod (red.): Ungdom i lokalmiljø. Samlaget, Oslo 1993

Imsen, Gunn: Elevenes verden. Gunn Imsen og Tano AS, Otta 1995

Jørgensen, Gunnar: To ungdomskulturer. Vestlandsforskning, 1994

Kristiansen, Jan Erik (red.): Ungdoms levekår. Universitetsforlaget As, Otta 1989

Mead, George H.: Mind, Self and Society. The University of Chicago Press, Chicago 1938

Schiefloe, Per M.: Byliv og nærmiljø. Utdrag fra I sosiale nettverk. Senter for Samfunnsforskning, UiT, 1990

Thuen, Harald og Vaage, Sveinung (red.): Oppdragelse til det moderne. Universitetsforlaget, Oslo 1989

Ziehe, Thomas: Ambivalenser og mangfoldighet: Politisk revy, 1989

Ziehe, Thomas og Stubenrauch, Herbert: Ny ungdom: Politisk revy 1983. s. 19-76.

Øia, Tormod: Ung på 90-tallet. Cappelen, 1996

Østerberg, Dag: Sosiologiens nøkkelbegreper. Cappelen Akademiske Forlag